Noot 1 (zie blz. 101)

BIJVOEGSEL

Schriftelijke antwoorden van de minister-president op vragen, gesteld in de eerste termijn van de algemene politieke beschouwingen

Vraag van het lid **Wallage** (PvdA): Wie heeft de regie over de lokale lastendruk in relatie tot het landelijk inkomensbeleid.

Het kabinet streeft naar een gematigde lastendrukontwikkeling met beperkte verschillen. Het is niet de bedoeling dat de lokale belastingen en heffingen een zodanige omvang krijgen dat zij het inkomensbeleid van het rijk gaan doorkruisen. Er mogen wel verschillen zijn, zeker als deze het gevolg zijn van beleidskeuzen van gemeenten. Dat is ook beoogd.
Als de verschillen enkel en alleen ontstaan als gevolg van onvoldoende financiële middelen voor noodzakelijke gemeentelijke taken of een scheve verdeling van de algemene uitkering, is het aan de rijksoverheid maatregelen te nemen zodat gemeenten in staat zijn binnen de marges van het landelijk inkomensbeleid te opereren. Daartoe bestaat op dit moment geen aanleiding.

Vraag van het lid **Wolffensperger** (D66): D66 wil aansturen op een Algemene verlofwet, waarin wordt vastgelegd wanneer iemand recht heeft op verlof.
Bepaald moet dan worden op welke manier bestaande verlofmogelijkheden van extra vakantiedagen tot ADV-dagen kunnen worden ingezet.

De meeste, wettelijk geregelde verlofrechten zijn al gebundeld in het Burgerlijk Wetboek. Rechten die in c.a.o.'s worden geregeld (ATV-dagen bijvoorbeeld) kunnen alleen al om die reden niet worden gebundeld in een algemene verlofwet. Voor een aantal verlofmogelijkheden die de g.a. op het oog heeft (zorgverlof, studie of hechtingsverlof staat het kabinet, zie kabinetsstandpunt van 29 april 1997, een wettelijke regeling inzake de financiering voor ogen (loopbaanonderbreking).

Vraag van het lid **Nijpels-Hezemans** (groep-Nijpels): Wat zijn de inkomensgevolgen van Pemba voor ouderen met een inkomen tussen de f 40 000 en f 50 000.

Eén van de randvoorwaarden van de Pemba-operatie was een inkomensneutrale uitwerking voor burgers. Ten tijde van de besluitvorming over deze operatie heeft het kabinet daarom een aantal aanvullende maatregelen voorgesteld. Als gevolg van deze maatregelen was voor de meeste huishoudens sprake van inkomensneutraliteit. Voor een aantal groepen, waaronder ouderen, resteerde nog een beperkt inkomensverlies.
In de afgelopen periode heeft het kabinet zich intensief bezig gehouden met de vraag hoe te voorkomen dat de gevolgen van de AAW/WAO-integratie voor ouderen tot een negatieve koopkrachtontwikkeling zou leiden.
Inmiddels heeft het kabinet een definitief besluit genomen over het totale inkomensbeeld voor 1998. Het kabinet heeft een aantal specifiek op ouderen gerichte maatregelen getroffen. Deze maatregelen betreffen ondermeer een procentuele daling van de Zfw-premie over aanvullend pensioen met 2.1% en voor particulier verzekerde ouderen de afschaffing van de WTZ-omslagbijdrage en het uitstel van de laatste stap in het gelijk trekken van de premie van de standaardpakketpolis voor boven en beneden 65-jarigen. Ouderen met een hoog aanvullend pensioen, waardoor hun inkomen voor de belastingen in de tweede tariefschijf valt, genieten voordeel van de introductie van de zogenaamde "Pemba-aftrek". Het gaat hierbij om een inkomensonafhankelijk deel van f 500 in zowel de bestaande algemene als de aanvullende ouderenaftrek.
Voor ouderen met een inkomen tussen de f 40 000 en de f 50 000, die alleen in de eerste schrijf belasting betalen, resulteert een koopkrachtontwikkeling van 0% tot +1½%. De opmerking van mevrouw Nijpels over de inkomensachteruitgang voor ouderen moet dus op een misverstand berusten.

Vraag van het lid **Wolffensperger** (D66): Waar blijft het wetsvoorstel tegen discriminatie bij werving en selectie?

Het advies van de Raad van State op het wetsvoorstel tot het bestrijden van leeftijdsdiscriminatie bij werving en selectie is eind augustus ontvangen. Een aangepast wetsvoorstel zal begin oktober behandeld worden in de ministerraad, waarna het aan de Tweede Kamer zal worden aangeboden.

Vraag van het lid **Wolffensperger** (D66): De heer Wolffensperger vindt dat sociale diensten ruimhartiger moeten zijn om toestemming te verlenen voor vrijwilligerswerk en om in dat kader vrijstelling te verlenen van de sollicitatieplicht.

De mogelijkheden van sociale diensten om vrijwilligerswerk te stimuleren zijn inmiddels verruimd door het zogeheten experimenteerartikel in de bijstandswet. Op grond daarvan kunnen gemeenten mensen met een grote afstand tot de arbeidsmarkt vrijwilligerswerk aanbieden of toestemming verlenen om ± met behoud van uitkering ± vrijwilligerswerk te verrichten. In dat kader kunnen de deelnemers een vergoeding ontvangen naast de uitkering en ± tijdelijk ± worden ontheven van de arbeidsplicht.
In 162 gemeenten vinden dergelijke experimenten plaats.

Vraag van het lid **Wolffensperger** (D66): De heer Wolffensperger gaat ervan uit dat de door de Kamer aanvaarde motie over de verhoging van fiscale vrijstelling van de onkostenvergoeding voor vrijwilligers wordt uitgevoerd.

De staatssecretaris van VWS, SZW en Financiën onderzoeken op dit moment de knelpunten die er mogelijk bestaan op dit terrein. Bij de beoordeling van de resultaten van dit onderzoek zal de door de heer Wolffensperger aangehaalde motie worden betrokken. Er zijn overigens indicaties dat alleen in bepaalde sectoren de forfaitaire vrijstellingsgrens van onkostenvergoedingen tot

problemen leidt (met name de sportsector). Daarbij zij er op gewezen dat in die gevallen waarin de feitelijk gemaakte onkosten hoger zijn dan het gestelde forfaitaire bedrag altijd de feitelijk gemaakte kosten zijn vrijgesteld.

Vraag van het lid **Schutte** (GPV): Is met opzet gezwegen over de betekenis van een hecht gezinsleven? Mogen we dit jaar eens horen welke effecten er zijn aan te wijzen van het gezinsbeleid?

Het kabinet heeft geen enkele aanleiding om te zwijgen over het belang van het gezin. Dat mag blijken uit het voornemen om de kinderbijslag te verhogen maar ook uit het voornemen om een extra impuls te geven aan de uitbreiding van de buitenschoolse opvang. Het SCP stelt een rapport op over de raakvlakken tussen het beleid en positie van het gezin, dat half oktober aan u kan worden aangeboden.

Vraag van het lid **Van Dijke** (RPF): Hoe kan de maatschappelijke verantwoordelijkheid voor participatie op de arbeidsmarkt vorm krijgen? Bijvoorbeeld door het wegwerken van wachtlijsten in de sociale werkvoorziening.

Het kabinet heeft reeds 53 mln extra voor de verkorting van de wachtlijsten sociale werkvoorziening structureel beschikbaar gesteld. Hiermee kunnen ca 1325 extra arbeidsplaatsen tot stand worden gebracht. De afspraken uit het arbeidsvoorwaardenoverleg leiden ertoe dat ca 2400 extra arbeidsplaatsen zullen ontstaan uit hoofde van herbezetting van de arbeidsduurverkorting naar 36 uur. Gezien deze uitbreiding in arbeidsplaatsen ligt het niet in de rede om nog eens extra middelen ter beschikking te stellen voor een verkorting van de wachtlijsten WSW.

Vraag van het lid **Nijpels-Hezemans** (groep-Nijpels): Gevraagd wordt of de voorgestelde maatregel over de Anw-uitkering van iemand die een hulpbehoevende in huis neemt om die te verzorgen, ook kan worden getroffen voor AOW-ers in een soortgelijke situatie.

Zoals het kabinet in de brief van 3 september jl heeft aangegeven is de gevraagde reparatie in de AOW niet noodzakelijk omdat in de AOW in elk geval een uitkeringsrecht van 50% van het minimumloon in stand blijft. In een situatie dat twee personen het huishouden delen is reparatie, gegeven de optredende besparende werking, dan niet nodig. In de Anw, die dus in een dergelijke situatie wel wordt gerepareerd, kan de uitkering wel beneden de 50% van het minimumloon dalen.

Vraag van het lid **Nijpels-Hezemans** (groep-Nijpels):
± Pemba is nog niet ingevoerd, maar al wel talloze malen gerepareerd.
± Uitvoeringstechnisch wordt Pemba een ramp, met name voor de kleine werkgevers en zelfstandige ondernemers.

± Het zogenaamde Pemba-complex bestaat uit vijf wetten: Pemba, Waz, Wajong, Invoeringswet en Aanpassingswet. Deze verdeling vloeit voort uit de veelheid van onderwerpen die in dit wetgevingscomplex zijn tezamen genomen. Van reparaties is geen sprake geweest. De Aanpassingswet is geen reparatiewet, maar de normale afstemming met aangrenzende wetgeving.
± Ook uitvoeringstechnisch is Pemba een complexe operatie. Daarom is voor de voorbereiding van de uitvoering de nodige tijd genomen. Na aanvaarding van Pemba in april 1997 kon de periode tot 1998 genomen worden voor de uitvoering.

Vraag van het lid **Nijpels-Hezemans** (groep-Nijpels): Kloppen koopkrachtcijfers voor AOW-ers wel? Zijn de eigen bijdragen in de gezondheidszorg meegerekend. Is de Verbetering niet minimaal ten opzichte van de achterstand.

De gemiddelde eigen bijdrage in de ziekenfondswet worden in de koopkrachtberekeningen meegenomen. Wat de koopkrachtontwikkeling van ouderen betreft kan het volgende worden opgemerkt. Uit de Sociale Nota blijkt dat de koopkrachtontwikkeling voor ouderen aanmerkelijk gunstiger is dan voor beneden 65-jarige sociale minima. Het kabinet deelt de conclusies van mevrouw Nijpels inzake een minimale verbetering van de achterstand van ouderen dan ook niet.
4% + voor alleenstaande ouderen en bijna 3% voor gehuwde AOW'ers (zonder IHS!) is vele, vele jaren lang niet vertoond.

Vraag van de leden **Wallage** (PvdA) en **Nijpels-Heezemans** (groep-Nijpels): De heer Wallage houdt een pleidooi om de maximale som van de eigen bijdragen in de volksgezondheidsregelingen te plafonneren en afhankelijk te maken van de hoogte van het inkomen, waarbij het inkomensbegrip fiscaal wordt vastgesteld.

Op 16/9 is het rapport van de Interdepartementale Commissie Harmonisatie Inkomensafhankelijke Regeling onder voorzitterschap van prof. dr. W. Derksen aangeboden aan de TK. In dit rapport wordt ingegaan op de problematiek van de cumulatie van eigen bijdragen. Verwezen zij naar het kabinetsstandpunt over dit rapport.

Vraag van de leden **Van Dijke** (RPF): en **Van der Vlies** (SGP): In de verhouding werk±opvoeding komt de situatie dichtbij van de school en kinderopvang als gezinsvervangend thuis, en dat allemaal omdat aldus minister Melkert: ″kinderopvang in toenemende mate economisch noodzakelijk is″.

De heer Van Dijke schetst een toekomstbeeld, en hij denkt dat die toekomst dichtbij is, van kinderen die vijf dagen op school en op de kinderopvang opgesloten zitten, totdat hun beide ouders uitgewerkt zijn. Dat is niet een toekomstbeeld dat het kabinet voor ogen staat. In de eerste plaats is het volgens het kabinet noodzakelijk dat aan ouders optimale keuzemogelijkheden worden geboden om arbeid en zorg te kunnen combineren; passende kinderopvangvoorzieningen zijn daarbij onontbeerlijk. Dat stelt ook eisen aan de kwaliteit van de kinderopvang. Die moet zodanig zijn dat ouders én kinderen de opvang beschouwen als een positieve aanvulling op de gezinssituatie en niet als een gezinsvervangend thuis. Vijf dagen opvang komt in de praktijk overigens weinig voor; veel ouders combineren werk, opvang thuis en de opvangvoorzieningen.

Vraag van het lid **Wolffensperger** (D66): D66 vindt dat de mogelijkheid om een opleiding te volgen met behoud van een WW- of ABW-uitkering moet worden verruimd.

Op dit moment zijn de scholingsmogelijkheden binnen de bijstand al ruim. Als er een relatie is met de inschakeling in het arbeidsproces kan noodzákelijke scholing in beginsel worden gevolgd. Uitgangspunt is dat de opleiding past binnen de afspraken van een individueel trajectplan.
Verder wordt er op gewezen dat gemeenten straks met de inwerkingtreding van de Wiw nieuwe mogelijkheden krijgen om ± met behulp van het Werkfonds ± scholing en gesubsidieerde arbeid aan te bieden in het kader van Wiw-werkervaringsplaatsen en Wiw-dienstbetrekkingen.
Met betrekking tot de WW zijn de mogelijkheden thans beperkter. Ook hier is verruiming echter gewenst. Binnenkort wordt een wetsvoorstel naar de Tweede Kamer gestuurd, dat beoogt experimenten binnen de WW mogelijk te maken. Daarbij wordt ook gedacht aan experimenten waarbij scholing met behoud van WW ruimer mogelijk wordt.

Vraag van het lid **Rosenmöller** (GroenLinks): De heer Rosenmöller vroeg waarom niet meer werk gemaakt wordt van scholingsprogramma's voor langdurig werklozen en waarom er niet extra middelen worden vrijgemaakt voor volwasseneneducatie?

Het kabinet geeft aan deze zaken hoge prioriteit. Het budget voor volwasseneneducatie is gegroeid van 300 miljoen in 1989 naar 450 miljoen nu. (Exclusief inburgering). Ook is er meer aandacht voor scholing van langdurig werklozen. Met bedrijven wordt bekeken of er niet meer mogelijkheden zijn voor scholing van langdurig werklozen op een leerwerkplek.

Vraag van het lid **Nijpels-Hezemans** (groep-Nijpels): Is bij de berekening van de kosten van de vergrijzing ook rekening gehouden met de opbrengsten van de vergrijzing?

De berekeningen ten aanzien van de vergrijzing dragen een integraal karakter. Daarbij is getracht zowel voor- als nadelen van de vergrijzing zo goed mogelijk te benaderen.

Vraag van de leden **Van der Vlies** (SGP) en **Rosenmöller** (GroenLinks): Met het milieubeleid gaat het bij lange na nog niet goed. De consumptie stijgt nog steeds. De mobiliteit ook. De afvalproduktie ook. Hoe doorbreken we die trends? (.....) Doelen vastgesteld, maar tegelijkertijd een zekere vrijheid in de keuze van middelen. (...) Is dat ook de lijn van onze regeling?
"De noodzakelijke ecologische trendbreuk blijft achterwege."

Inderdaad vormt de groei van de mobiliteit en de consumptie (vooral de consumptie van energie) op de lange termijn een ernstige bedreiging voor het milieu. Maar daaraan mag geen diskwalificatie van het milieubeleid worden verbonden. Uit de berekeningen die onlangs door het RIVM zijn gepresenteerd blijkt, dat het milieubeleid ertoe heeft geleid dat voor vele milieubelastende stoffen de emissies zijn afgenomen. En dat, bij een stevige economische groei en een toename van de productie.
Voor de terreinen energie en mobiliteit is die absolute ontkoppeling van economische groei en milieubelasting evenwel nog niet gerealiseerd. Daarvoor zijn inderdaad trendbreuken nodig. In de nota Milieu en Economie heeft het kabinet aangegeven op welke wijze de economische activiteiten in ons land zodanig kunnen worden ingericht, dat de benodigde trendbreuken kunnen optreden:
± prijsbeleid
± technologievernieuwing
± convenanten
± benchmarking
± regelgeving
Het kabinet heeft daarbij een ontwikkeling voor ogen, die enerzijds is gebaseerd op de innovatieve kracht van de economische sectoren zelf om productieprocessen inherent schoner te maken ("bottom-up"). Dit spoort volledig met de beleidslijn die de heer Van der Vlies voorstelt. Daarbij ziet het kabinet voor de overheid echter een nadrukkelijke rol weggelegd als vormgever van een duurzaam kader voor het economische proces. Dat wil zeggen: de overheid moet het voor burgers en bedrijven mogelijk en aantrekkelijk maken om ecologisch verantwoorde keuzes te maken, bijvoorbeeld door een duurzaam beleid te voeren t.a.v. de fiscaliteit en t.a.v. investeringen in infrastructuur.

Vraag van het lid **Schutte** (GPV): Wat is de materieel-normatieve inhoud van het begrip duurzaamheid?

Duurzame ontwikkeling is het voorzien in behoeften van huidige generaties zonder dat dit ten koste gaat van toekomstige generaties. Dit betekent niet alleen een rechtvaardige verdeling van inkomens en dus armoedebestrijding maar tegelijkertijd dat we zuinig om moeten gaan met de hulpbronnen van de aarde. In internationaal opzicht vertaalt dit streven zich bv. in een krachtige Nederlandse inzet voor de Klimaatconventie. Nationaal heeft Nederland de afgelopen jaren dit streven neergelegd in de achtereenvolgende NMP's. De meest recent verschenen nota "Milieu en Economie" gaat overigens uitgebreid in op de gevolgen van economische groei voor het milieu in Nederland. De belangrijkste invalshoeken om behoud van milieu en economische groei met elkaar te verzoenen, betreffen het verdisconteren van milieukosten in de prijzen van goederen, en het bevorderen van technologische ontwikkeling, om zuiniger om te gaan met onze natuurlijke hulpbronnen.

Vraag van het lid **Schutte** (GPV): Hoe staat het met het wetgevingsproject dat beoogt beginselen van milieurecht van de Verklaring van Rio en Agenda 21 te codificeren? Het begrip duurzaamheid moet body krijgen, normatieve bepaaldheid en vastheid van beginselen. Het Nederlandse poldermodel zal groen en schoon zijn of niet.

Het kabinet is het eens met de stelling van de heer Schutte dat het Nederlandse poldermodel groen en schoon dient te zijn. Dit is ook het uitgangspunt bij het milieubeleid van het kabinet en ook een rode draad in de recent verschenen nota Milieu en Economie.
Met deze nota beoogt het kabinet een perspectief te schetsen van een duurzame economische ontwikkeling. In dat perspectief wordt economische actoren meer ruimte geboden om hun eigen verantwoordelijkheid te nemen voor de zorg voor het milieu. Daarbij is uiteraard van belang dat er een normatief kader is waarbinnen deze zelfregulering gestalte kan krijgen. Belangrijke basis voor dit normatief kader vormen de beginselen van milieurecht, zoals ook opgenomen in de Verklaring van Rio.

Daarom wordt overwogen om beginselen als het voorzorgsbeginsel, het preventiebeginsel en het alarabeginsel (dit is het beginsel dat der techniek als uitgangspunt voorschrijft) op te nemen in de Nederlandse milieuwetgeving.
We streven ernaar om in het NMP-3 meer concreet aan te geven wanneer dit project zal worden afgerond.

Vraag van het lid **Rosenmöller** (GroenLinks): Waar blijft de energieheffing voor de grootverbruikers?

± Zowel de belasting op milieugrondslag (WBM) als de regulerende energiebelasting (REB) gelden ook voor de grootverbruikers.
± Om redenen van concurrentieoverwegingen met het buitenland is het belaste verbruik bij de REB beperkt (tot 170 000 m^3 gas) en geldt bij de WBM een lager tarief voor afname boven 10 miljoen m^3 gas.
± Daarnaast geldt dat bij grootverbruikers andere instrumenten worden ingezet om het energieverbruik te beperken. Zo wordt met groot succes (en ook in niet-industriële sectoren, zoals ziekenhuizen en banken e.d.) het instrument van meerjarenafspraken op het gebied van energiebesparing toegepast. Deze consensusaanpak heeft ook vanuit het buitenland veel belangstelling gewekt. Hierover is ook uitvoerig met de Kamer gedebatteerd bij de invoering van de REB per 1±1±1996.
± Vooruitgang in de discussie over een Europese belasting op energie zou mogelijk de concurrentiebezwaren kunnen wegnemen/verminderen.

Vraag van het lid **Bolkestein** (VVD): Zal de minister van VROM meer aandacht besteden aan de ingewikkeldheid van de milieuregelgeving en de hoge administratieve lasten, die met het milieubeleid gepaard gaan?

Op dit punt kan de regering de heer Bolkestein tegemoet komen. Het MDW-traject zal wat betreft de milieuregelgeving in de toekomst leiden tot een forse lastenverlichting. Voor naar schatting 75% van de bedrijven zal in de toekomst geen milieuvergunning meer nodig zijn. Voor die bedrijven die vergunningplichtig blijven, zal in toenemende mate sprake zijn van eenvoudiger vergunning op hoofdlijnen. En inderdaad zullen de leges voor milieuvergunningen in de overige gevallen worden afgeschaft.
Ook is een actieprogramma STEM uitgevoerd (de Kamer is daarover ook bericht) om de ingewikkeldheid van de milieuregelgeving voor de praktijk in beeld te krijgen en waar nodig aan te pakken.

Vraag van het lid **De Hoop Scheffer** (CDA): Hoe kunnen besluitvormingsprocedures voor grote infrastructurele projecten worden verkort, zonder inspraak van burgers aan te tasten?

De lange duur van de projectbesluitvorming wordt niet veroorzaakt door inspraak van de burgers. Wel is het nodig te bezien of procedures steeds voldoende efficiënt zijn ingericht.
Een aantal maatregelen is aangekondigd om de inrichting van de besluitvorming te verbeteren:
een strak procesmanagement, met de regie van begin tot eind (in een hand) bij het rijk;
nadat de knoop is doorgehakt in een bindende project pkb wordt de vervolgbesluitvorming sterk gestroomlijnd, o.a. door coördinatie van de benodigde uitvoeringsvergunningen;
overigens vindt de besluitvorming over de meeste ruimtelijke investeringen in Nederland op gemeentelijk niveau plaats. Daarom is een wetsvoorstel ingediend dat voorziet in een efficiënte zelfstandige projectbesluitvormingsprocedure op lokaal niveau.

De Kamer heeft een AO gepland op 3 december a.s. om over het kabinetsstandpunt Besluiten over grote projecten met de ministers van VROM en VW van gedachten te wisselen.

Vraag van het lid **Wallage** (PvdA): Omdat grote projecten niet geïsoleerd moeten worden bezien, is het voor een verantwoorde besluitvorming over grote projecten noodzakelijk te beschikken over een ruimtelijke visie. Komt er een Vijfde nota Ruimtelijke ordening?

Inderdaad is een integraal afwegingskader voor grote ruimtelijke ingrepen in de vorm van een ruimtelijke visie noodzakelijk. Die visie hebben we ook, namelijk de Vierde Nota Extra, die in december 1993 is vastgesteld en loopt tot 2005. Het streven is voor het einde van het jaar te komen met deel 3 van Actualisering PKB Vinex, die geldt voor de periode 2005±2010. In deze kabinetsperiode is duidelijk geworden dat ruimtelijke ordening en milieu niet van elkaar los te koppelen zijn. De minister van VROM bereid thans een nota leefomgevingsbeleid voor, waarin alle aspecten van het nationaal ruimtelijk beleid (lees: vijfde nota) worden gecombineerd met de uitgangspunten van het nationaal milieubeleid (lees: NMP 3).

Vraag van het lid **Verkerk** (AOV): Is het gegeven de bevolkingstoename niet beter de investeringsgelden voor een vliegveld in zee te gebruiken voor 650 000 woningen (qua bedrag komt dat overeen)?

Er is nog geen sprake van een concreet plan om met rijksgeld een vliegveld in zee te leggen; er is wel in het kader van de actualisering van de PKB-Vinex voor de periode 2005±2010 circa f 2 mrd gereserveerd, dat nodig is om de dan benodigde woningen te bouwen. Doelstelling daarbij is dat er in de toekomst voldoende woningen zullen zijn.

Vraag van het lid **Wolffensperger** (D66) over Amsterdam Internet-Exchange. Deelt het kabinet de ambitie en ziet het mogelijkheden om Amsterdam tot het digitaal distributiecentrum van Europa te maken?

Het is de ambitie van het kabinet om Nederland tot een knooppunt te maken voor elektronische diensten, waarbij het bedrijfsleven daar concreet invulling aan moet geven. Daarbij kunnen zich clusters of zwaartepunten vormen. Amsterdam heeft als financieel dienstencentrum een goede basis. Ook andere steden hebben mogelijkheden om clusters rondom elektronische diensten te vormen. Bijvoorbeeld de multimedia rondom Hilversum en logistieke diensten in Rotterdam. Momenteel worden enkele internationaal vergelijkende studies verricht, onder meer over de distributiefunctie van internet, die mede een basis vormen voor een tweede fase van het Actieprogramma Elektronische Snelweg.

Vraag van het lid **Wolffensperger** (D66): Kunnen zonnecellen op overheidsgebouwen verplicht gesteld worden?

Het is niet wenselijk een dergelijke verplichting in te stellen. Zonne-energie is nog niet dermate kosteneffectief dat dit een economisch aantrekkelijk optie zou zijn. En het toepassen van zonnecellen levert niet altijd het hoogste milieurendement op. Demonstratieprojecten, waarin zonnecellen in de architektuur worden geïntegreerd zijn zinvol om van te leren, maar thans te duur voor een brede toepassing. Beter is het als overheden ± net zoals EZ en VROM ± wel groene stroomcontracten zouden afsluiten. Op die manier draagt de overheid wel bij aan het realiseren van de overheidsdoelstellingen t.a.v. duurzame energie.

Vraag van het lid **Wolffensperger** (D66): Waarom geen zonnecellen in het CO_2-reductieplan?

Kabinetsbeleid richt zich op een prijsdaling van zonnecellen door investeringen in R&D en door export naar ontwikkelingslanden. Verder is er een demonstratieprogramma om ervaring op te doen met de toepassing van zonnecellen in de gebouwde omgeving.
Primair doel van het CO_2-reductieplan is met de beschikbare middelen zoveel mogelijk reductie van CO_2-uitstoot te bewerkstelligen. Teneinde ook ruimte te geven aan thans minder kosteneffectieve CO_2-besparingsopties is een maximum van f 150,±/ton CO_2 ingesteld. Hiermee zijn zonnecellen in principe niet uitgesloten, maar gelet op het huidige ontwikkelingsstadium van zon PV is deze optie nog aanzienlijk duurder dan andere opties voor CO_2-uitstoot reductie. Voor grootschalige toepassingen zoals bedoeld in het CO_2 reductieplan is het dus nu nog te vroeg.

Vraag van het lid **Wolffensperger** (D66): Stand van zaken groen BNP?

In juni hebben de minister van EZ en VROM aan de Tweede Kamer een voortgangsverslag gezonden over het project ″Plan van aanpak groen nationaal inkomen″, waarin uitgebreid is gerapporteerd over de stand van zaken. Het plan van aanpak behelst ondermeer het geven van een overzicht van de economische gevolgen van verschillende beleidspakketten ter verlichting van knelpunten op de terreinen ruimte, mobiliteit en milieu. Een vergelijking van deze inkomensberekening met de resultaten van de referentiescenario's geeft inzicht in de inkomenseffecten van combinaties van milieukwaliteit en economische productie. De publicatie van RIVM en CPB wordt dit najaar verwacht. Daarnaast worden thans door EZ en VROM concrete initiatieven genomen om in een samenwerkingsverband tussen het CBS, het CPB, het RIVM en het IVM van de Vrije Universiteit van Amsterdam een definitief onderzoeksprotocol op te stellen voor de uitvoering van een onderzoek naar de berekening van varianten van een duurzaam nationaal inkomen volgens de methode zoals die bij het CBS is ontwikkeld. De verwachting is dat dit deel van het onderzoek binnenkort van start zal kunnen gaan en dat in oktober 1998 de eerste resultaten voorhanden zijn.

Vraag van het lid **Rosenmöller** (GroenLinks): Overheid dient verantwoordelijkheid te nemen voor het groeiend probleem van de tekorten technici.

Het gaat hier om een gezamenlijk probleem van overheid en bedrijfsleven. Is ook aangegeven in het Ontwerp-Hoger Onderwijs en Onderzoek Plan 1998 (HOOP). Op dit moment wordt reeds gewerkt aan een Plan van Aanpak, opgesteld door OCenW, EZ en het georganiseerde bedrijfsleven. Dit plan zal in het najaar gereed zijn. De eerste stap zal zijn om, vnl. in sectoren met actuele of te verwachten knelpunten in het aanbod van technici, pilots te starten. Hierbij wordt een aanpak ontwikkeld om de instroom te vergroten, succesvol afronden van de studie te stimuleren en vernieuwing van het onderwijs te bevorderen.

Vraag van het lid **Schutte** (GPV) over verhouding ruimtelijke-economische structuur en kennisinfrastructuur
″Wat moet ik mij er voorts concreet bij voorstellen als de ruimtelijk-economische structuur steeds in één adem wordt genoemd met de kennisinfrastructuur? Hebben we het dan, ook budgettair gezien, over min of meer vergelijkbare grootheden? En waaruit blijkt dan de prioriteit welke de regering aan de kennisinfrastructuur geeft?″

Om de ruimtelijk-economische problemen in ons land goed op te lossen is het gebruik van nieuwe technologieën en wetenschappelijke kennis onontbeerlijk en dus onlosmakelijk hiermee verbonden. Wat betekent dat dan concreet? Enkele sprekende voorbeelden: bodemsanering, ondergronds bouwen, tunnelboortechnieken etc. Dat alles kan niet zonder moderne technologische kennis die in onderzoeksinstellingen wordt ontwikkeld. Daarom spelen in de u deze week toegestuurde ″voortgangsrapportage Missiebrief″, waarin het kabinet ruimtelijk-economische investeringswensen voor de toekomst verkent, kennis en onderwijs een belangrijke rol.
Ook buiten het ICES-verband is veel aandacht voor versterking van de kennisinfrastructuur. De prioriteit voor de kennisinfrastructuur blijkt uit de vele extra middelen die deze kabinetsperiode hiervoor zijn ingezet. In de kabinetsnota Kennis in Beweging is zo'n 1,5 miljard uitgetrokken voor nieuwe middelen voor kennis en technologie. In de Miljoenennota is wederom extra geld gereserveerd voor technologische kennis en scholing.

Vraag van het lid **Wolffensperger** (D66): Kan het zand-maas project onder groenbeleggen worden gebracht.

Het kabinet is bereid ± met een positieve grondhouding ± te bezien of dit project, gelet op de voorwaarden voor toepassing van de groene beleggingsregeling, onder deze regeling gebracht kan worden.

Vraag van het lid **Nijpels-Hezemans** (groep-Nijpels): Is het kabinet bereid de beschikbare middelen evenwichtiger te verdelen over stand en platteland?

Het Kabinet heeft oog voor de specifieke problematiek van grote steden, waar wijken in verval dreigen te raken door een onevenwichtige sociale samenstelling en een concentratie van complexe maatschappelijke vraagstukken. Daarnaast geldt voor de Randstad als geheel dat er investeringen nodig zijn in infrastructuur om een geleide en

gerichte groei van mobiliteit te kunnen accommoderen en economische functies als transport te kunnen waarborgen. Op het oog wordt er dus veel beleid gevoerd ten aanzien van de verstedelijkte gebieden in Nederland.
Het kabinet is echter van mening dat aan het gevoerde beleid een verantwoorde afweging ten grondslag ligt, waarbij aandacht bestaat voor de noden van zowel stad als platteland. Een goede maatvoering is daarbij zeker van groot belang. De overige gebieden moeten niet uit het oog worden verloren. Ook in rurale gebieden moet een adequaat voorzieningenniveau worden gegarandeerd op gebieden als openbaar vervoer en openbare orde. Het kabinet onderschrijft derhalve het streven naar een evenwichtige verdeling van middelen over stad en platteland.

Vraag van het lid **Wolffensperger** (D66): De heer Wolffensperger constateert dat de vernieuwing van de kunst in het cultuurbeleid er wat bekaaid afkomst. Gevestigde cultuurinstellingen worden structureel voor 4 jaar gefinancierd. Voor nieuwe initiatieven moet men terecht bij fondsen met een volgens hem beperkt budget en hij vraagt het kabinet extra geldt uit te trekken voor die fondsen die vernieuwing van de cultuur kunnen belonen, met name het fonds voor de podiumkunsten.

Het Kabinet deelt met de heer Wolffensperger de opvatting dat verstarring slecht is voor kunst en cultuur en dat kunst gebaat is bij nieuwe kunstuitingen. Daarom ook is er al extra geld naar het fonds voor de podiumkunsten gegaan. Dat wil niet zeggen dat alle initiatieven die op grond van kwalitatieve normen voor subsidiëring in aanmerking zouden kunnen komen ook daadwerkelijk gefinancierd kunnen worden. Binnen de beschikbare middelen heeft de regering met de Kamer een afweging moeten maken, waarbij bijvoorbeeld ook nieuwe initiatieven als het programma cultuur en school prioriteit hebben gekregen.

Vraag van de leden **Rosenmöller** (GroenLinks) en **De Hoop Scheffer** (CDA): De heren Rosenmöller en De Hoop Scheffer hebben bij interruptie gesteld dat het nieuwe contract voor de OV-jaarkaart dat ingaat per 1 november 1998 nog niet is gedekt.

Dat is juist, met dien verstande dat het nieuwe contract ingaat per 1 januari 1999. Daarvoor staat een taakstelling op de onderwijsbegroting opgenomen van MF 126 in 1999 MF 90 in 2000 en Mf 39 in 2001 Mf 38 in 2002.
[zie blz. 39 van de memorie van toelichting van hoofdstuk VIII van de begroting].
Deze taakstelling geldt voor het aangegane contract met een weekkaart voor uitwonenden en een weekendkaart voor thuiswonenden. Zou een volgend Kabinet beslissen voor een keuzemogelijkheid dan dient voor de MF 90 extra die dat per jaar kost nog een voorziening te worden getroffen.

Vraag van de leden **De Hoop Scheffer** (CDA) en **Rosenmöller** (GroenLinks): In het kabinet bereid de huidige OV-kaart te behouden (kosten: 90 mln.)?

Het debat hierover is begin juli in de Tweede Kamer gevoerd.
Het kabinet heeft een voorkeur aangegeven voor andere prioriteiten, met name kleine klassen (270 mln), computers op school (292 mln) en leeftijdsbewust personeelsbeleid (350 mln).

Vraag van het lid **Wallage** (PvdA): Is het niet mogelijk om beter zichtbaar te maken wat de meerwaarde is van Onderwijs en Cultuur in één departement?

Cultuur en School, en meer in het algemeen de gedachte van prioriteit voor cultuureducatie heeft op dit moment volop aandacht. Het wekt enthousiasme bij scholen, lagere overheden en culturele instellingen. Dit zou zonder het samengaan van Onderwijs en Cultuur binnen één departement nooit mogelijk zijn geweest, en is een eerste belangrijke stap, die een vervolg verdient en ook krijgt.

Vraag van het lid **Bolkestein** (VVD): Hoe staat het met de effecten fiscale stimulering op het aantal leerarbeidsplaatsen?

Het aantal leerarbeidsplaatsen is, na een periode van daling, gestabiliseerd. Volgens de meest recente gegevens treedt er weer een stijging op. Naar alle waarschijnlijkheid heeft de fiscale faciliteit hieraan bijgedragen. Het heeft enige tijd geduurd voordat werkgevers in meerderheid bekend waren met deze faciliteit. De wat verlate effecten kunnen hiermee samenhangen.
Het kabinet verwacht dat de effecten van deze faciliteit pas voluit zichtbaar zullen zijn in de komende jaren.

Vraag van het lid **Van Dijke** (RPF): De heer Van Dijke was van mening dat de overheid het de scholen wel gemakkelijker zou kunnen maken door de vele vrijwilligers die zich inzetten voor de scholen tegemoet te komen door in de budgettoerekening bestuurs- en vrijwilligerskosten op te nemen.

De school beschikt over diverse middelen om de inzet van vrijwilligers te belonen. Te denken valt onder andere aan (een deel van) het schoolprofielbudget en de vergoeding die scholen ontvangen (via LONDO) voor de ouders in de medezeggenschapsraad (f 2,14 per leerling, ca. 3,5 mln). Daarnaast ontvangen de ouderorganisaties voor hun activiteiten een subsidie van OCenW.

Vraag van het lid **Wallage** (PvdA): De heer Wallage sprak de wens uit dat er meer experimenten moeten komen met voorschoolse opvang.

Deze gedachte spreekt het kabinet aan. Juist in de beginfase van het leven worden achterstanden opgelopen die later vrijwel niet meer in te halen zijn. Maar dat is niet het enige, ook vanuit emancipatie en arbeidsmarktperspectief kan voorschoolse opvang een grote bijdrage leveren.
Eind 1995 zijn door VWS en OCenW 11 experimenten gestart in 9 gemeenten. Met de effectmeting is inmiddels gestart. Eind 1999 worden evaluatieresultaten verwacht. Daarnaast wordt het binnen het gemeentelijk achterstandenbeleid (GOA) mogelijk voor gemeenten om zelf initiatieven te ondernemen. De Tweede Kamer is hierover in mei bericht. Wij zullen op het onderwerp terugkomen in het kader van het Kennisdebat.

Vraag van het lid **De Hoop Scheffer** (CDA): Wil het kabinet afspraken met alle media maken over beperking van vertoning van geweld?

De heer De Hoop Scheffer vraagt naar de afspraken met de audiovisuele media over het vertonen van geweld.
De audiovisuele branches overleggen op dit moment intensief over de vorming van een landelijk steunpunt en de inhoud van zelfregulering. Recent heeft ook de NOS besloten aan dit overleg deel te gaan nemen. Nog deze maand zullen de betrokken bewindslieden de Kamer per brief over de voortgang en de planning informeren.

Vraag van het lid **Wallage** (PvdA): het kabinet zegt veel geld geïnvesteerd te hebben in de politie, teneinde meer agenten op straat te krijgen. Toch zie ik het aantal agenten niet toenemen. Wat is er met het geld gebeurd?

De door dit kabinet gerealiseerde budgettaire groei heeft geleid tot het behoud van circa 1000 fte's, die als gevolg van een korting van het vorige kabinet de sterkte van de regio's zou doen afnemen. De brief van 26 november 1996 aan de Tweede Kamer vermeldt een (uit het beleidsinformatiesysteem verkregen) feitelijke sterkte van:
37 139 fte's per 31 december 1994
38 431 fte's per 31 december 1995
In de beleidsbrief 1998 is opgenomen dat de feitelijke sterkte verder is toegenomen tot 39 370 fte's per 31 december 1996.
De geprognosticeerde groei van het aantal fte's in de periode 1995±2000 bedraagt in totaal circa 3 600 fte's, per saldo zullen er dus (inclusief de 1000 genoemde fte's) circa 4600 fte's worden gefinancierd uit het extra budget dat in deze kabinetsperiode beschikbaar is gesteld.
Te weten, zoals is weergegeven in de brieven aan de Tweede Kamer van 10 april 1997 en 19 juni 1997:

1995	925 fte's
1996	830 fte's
1997	600 fte's
1998	440 fte's
1999	550 fte's
2000	240 fte's

Vragen van het lid **Rosenmöller** (GroenLinks): Deelt de MP de mening van de minister van OS deelt dat het vreemdelingenbeleid soms te hard is? (n.a.v. illegalendebat).

Het uitgangspunt van het vreemdelingenbeleid, zoals dat thans met instemming van de Tweede Kamer gevoerd wordt, kan worden gekenschetst als streng en rechtvaardig.
De regels binnen het vreemdelingenbeleid zijn een neerslag van een parlementair gecontroleerd weloverwogen proces van besluitvorming, waarvan de toepassing in de regel wordt afgesloten door een rechterlijke toetsing. De uitwerking van dit beleid kan in voorkomende gevallen als hard worden ervaren. Zorgvuldige toepassing van de geldende regels is en blijft geboden. Overigens zij verwezen naar de beantwoording van recente kamervragen door de minister voor Ontwikkelingssamenwerking.

Gaat het kabinet zich opnieuw beraden over de positie van Iraanse asielzoekers?

Op 5 juni jl. heeft de Minister van Buitenlandse Zaken een nieuw en volledig geactualiseerd ambtsbericht over de situatie in Iran uitgebracht. Na grondige ambtelijke en politieke voorbereiding heeft Uw Kamer op 26 juni jl. haar goedkeuring verleend aan het standpunt van het kabinet inzake terugkeer van uitgeprocedeerde Iraanse asielzoekers.
Het aldus geformuleerde beleid ten aanzien van Iraanse asielzoekers wordt uitgevoerd waarbij ik wel aanteken dat het kabinet altijd open staat voor eventuele nieuwe informatie.

Vragen van het lid **Van Dijke** (RPF): a) Waar is de beschermende functie van het recht bij abortus en euthanasie?

Op grond van het Regeerakkoord is een evaluatie-onderzoek uitgevoerd naar de euthanasie-praktijk. De uitkomsten van dat onderzoek zijn door de ministers van Justitie en VWS eind 1996 aan de Tweede Kamer aangeboden. Kort daarna volgde het kabinetsstandpunt. De Tweede Kamer weet nu, om de woorden van de woordvoerder van de RPF aan te halen, op welke wijze het kabinet zijn verantwoordelijkheid wenst te nemen als het gaat om de beschermwaardigheid van het menselijk leven. Het kabinet stelt concreet voor regionale commissies voor de toetsing van gemelde gevallen van euthanasie in te stellen. Ook zal er een centrale commissie komen voor de beoordeling van gevallen van levensbeëindiging zonder verzoek. De daarop betrekking hebbende amvb's zullen aan de Kamer worden overgelegd. Dan zal er volop gelegenheid zijn over alle aspecten van dit onderwerp met de betrokken bewindsvrouwen van gedachten te wisselen.

b) Leefbaarheid in de publieke ruimte

Van de zijde van de RPF is nog eens ingegaan op wat genoemd wordt «de leefbaarheid van de publieke ruimte». In de brief van de minister van Justitie van 8 september j.l. wordt daarop uitvoerig ingegaan. Het kabinet zou zijn verantwoordelijkheid ontlopen. Ik moet dat tegenspreken. Er bestaan uiteenlopende oordelen over wat die leefbaarheid aantast, maar ieder zal op enig moment wel zorg hebben over bepaalde vormen van reclame. Ik kan mij dus de zorg voorstellen. Waar het om gaat is of het beschikbare instrumentarium voldoende is om de grensoverschrijdende reclame in concrete situaties tegen te gaan. Zoals in de brief is uiteengezet, is dat het geval naar het oordeel van het kabinet. Er is voldoende normering in Grondwet en Wetboek van Strafrecht, er is het instrument van de Reclame Code Commissie en voor de uitwassen is het strafrechtelijk apparaat beschikbaar.

Vragen van het lid **Van der Vlies** (SGP): a) Opvoedingsondersteuning

Op het terrein van de opvoedingsondersteuning zijn voorgaande jaren al vele initiatieven genomen. Mede in het kader van de criminaliteitspreventie wil de regering het bereik van deze voorzieningen vergroten. Vooral bij gezinnen in wijken waar een groot aantal problemen tegelijkertijd speelt, is ondersteuning bij het opvoeden in belang van het kind, de ouders zelf en de samenleving. Zij hebben ondersteuning nodig, maar het ontbreekt hen vaak aan kennis van en inzicht in dit aanbod om er gebruik van te maken. In plaats van een «aanklacht tegen» is sprake van «begeleiding van» ouders op basis van hun eigen wensen.

b) Extra impuls aan het integraal veiligheidsbeleid

Uit de politiemonitor bevolking blijkt het percentage inwoners dat zich wel

eens onveilig voelt sinds 1993 nauwelijks verandert. Uit de recente meting (politiemonitor bevolking 1997) blijkt overigens wel dat het percentage burgers dat zich vaak onveilig voelt, is afgenomen. Deze signalen moeten ernstig worden genomen en zijn motieven om met inzet te blijven werken aan invoering van integraal veiligheidsbeleid. Alle organisaties die daaraan kunnen bijdragen, moeten hiertoe worden opgeroepen. Ter ondersteuning van het gemeentelijk veiligheidsbeleid van met name gemeenten die buiten het grote stedenbeleid vallen, is in de beleidsbrief politie aangekondigd dat in 1998 een geactualiseerde leidraad voor lokaal veiligheidsbeleid zal worden gepresenteerd.

Vraag van het lid **Verkerk** (AOV): Onrustbarende toename van jonge, allochtone delinquenten en de vraag om afstemming van het overheidsbeleid op de sociologische diversiteit.

Het overheidsbeleid is gericht op risico-groepen en risico-gebieden ongeacht kleur of afkomst. Justitiebeleid en de keuze van voor justitie belangrijke doelgroepen vindt plaats op basis van risico's met betrekking tot het optreden van criminaliteit. Onderzoek geeft aan dat een deel van de allochtone jongeren tot de risicogroepen behoren of in risicowijken wonen. Vanzelfsprekend worden hele groepen van wie slechts een deel problemen veroorzaken niet over een kam geschoren, maar krijgen risicolopende jongeren wel de aandacht die zij verdienen.

Vraag van het lid **Van Dijke** (RPF): Voorstel 10% van de lastenverlichting 1 jaar uit te stellen voor eenmalige verhoging OS-budget met 450 mln.

De koppeling van de homogene groep internationale samenwerking als enige uitgavencategorie van de rijksuitgaven aan de ontwikkeling van het BNP reflecteerd de grote prioriteit die de regering toekent aan de uitgaven voor ontwikkelingssamenwerking. Als gevolg van deze koppeling neemt de omvang van de uitgaven voor internationale samenwerking vanaf 1995 tot 1998 toe van 6776,9 mln tot 7955,2 mln, een stijging van 1178,3 mln, ofwel van 17%. Alleen voor de mutaties voor BNP-ontwikkelingen sinds de Miljoenennota 1997 stijgt het bedrag van 1998 ten opzichte van de stand Miljoenennota 1997 met 339,6 mln. Zie tabel in bijlage 5, pag 185 van de Miljoenennota.
De regering ziet dan ook geen aanleiding op dit punt de gekozen prioriteitenstelling te herzien.

Vraag van het lid **Verkerk** (AOV): Niet alle Europese landen hebben hun begroting op orde. Wat betekent dit voor onze koopkracht met de Euro?

Doelstelling van de EMU is het creëren van een zone van monetaire en budgettaire stabiliteit in Europa. Belangrijke institutionele waarborgen hiervoor zijn de onafhankelijke positie van de Europese Centrale Bank, het Stabiliteits- en groeipact en de plicht voor Lidstaten hun financiën op orde te brengen voor toetreding tot de derde fase.
De onafhankelijke positie van de ECB is vastgelegd in het Verdrag.
De ECB dient zich primair te richten op de bestrijding van inflatie.
Het Stabiliteits- en groeipact zal eraan bijdragen dat het beleid van de ECB niet wordt doorkruist door excessieve overheidstekorten van de Lidstaten. Dit raamwerk en de strikte naleving van de gemaakte afspraken moet ervoor zorgen dat van de invoering van de euro geen negatieve effecten op de koopkracht van burgers zal uitgaan.

Vraag van het lid **Verkerk** (AOV): Millenniumprobleem, doet de overheid genoeg?

Het kabinet neemt de problematiek serieus. Op initiatief van de minister van Economische Zaken en de staatssecretaris van Binnenlandse Zaken is, samen met VNO/NCW een Millenium-platform opgericht o.l.v. de heer Timmer. Dit platform heeft tot taak de bewustwording en kennisuitwisseling over de Millenium-problematiek te stimuleren. De overheid is in hoog tempo bezig met inventarisatie en verdere aanpak van het probleem. Het parlement zal regelmatig over de voortgang worden geïnformeerd.

Vraag van o.a. het lid **Wolffensperger** (D66): Nominale problematiek Zorg. Mede naar aanleiding van een kop in de Volkskrant is mede door de heer Wolffensperger aandacht gevraagd voor de stelling dat een fout van het CPB de zorgsector honderden miljoenen heeft gekost.

De vaststelling van het budgettair kader zorg was gebaseerd op de CPB-doorrekening van het regeerakkoord volgens de toen bij het CPB beschikbare inzichten. Daarna is de post-WAGGS-systematiek ingevoerd die afweek van de door het CPB gehanteerde veronderstellingen. De hierdoor optredende tegenvaller kon dan ook niet door het CPB worden voorzien. Deze tegenvaller is naast andere tegenvallers verwerkt in het FOZ 1996. Ter compensatie van die tegenvallers is toen, naast de maatregelen uit het regeerakkoord, een groot pakket extra maatregelen getroffen. Via deze maatregelen heeft de minister van VWS een uiterste inspanning geleverd om de uitgaven in de zorg binnen de afgesproken kaders te houden. Deze maatregelen zijn toen ook besproken met de Kamer.
Na de vaststelling van het FOZ 1996 is gebleken dat voor bepaalde onderdelen van zorg duidelijk meer geld nodig was. Hierin speelt ook de nominale problematiek een rol, zoals toen ook in de motie van Boxtel-Vliegenthart verwoord. Het kabinet heeft op grond van het totaal van deze gesignaleerde knelpunten besloten dat het kader in 1998 met circa 700 miljoen kan worden overschreven. Een aanzienlijk deel daarvan, circa 500 miljoen is daarbij besteed voor de uitbreiding van de zorg. Zo is in het JOZ 1998 235 miljoen voor wachtlijsten en 190 miljoen voor ″meer handen aan het bed″, beschikbaar gesteld. Daarnaast is circa 200 miljoen beschikbaar gesteld voor de nominale problematiek.

Vraag van het lid **Rosenmöller** (GroenLinks) over GroenLinks' 'alternatief scenario': Nederland innovatieland. Daarin stimuleert de overheid kennisintensieve activiteiten die tot milieutechnologische doorbraken kunnen leiden.

Het kabinet kiest ook voor innovatie. De uitgaven aan R&D zijn in Nederland lager dan het OESO-gemiddelde en die achterstand moet worden ingehaald. In de Nota Milieu en Economie worden kennis als productiefactor en milieu-efficiënte technologie in producten en productieprocessen benoemd als sleutels om economische groei en

vermindering van milieudruk samen te realiseren. De Nota Milieu en Economie neemt de bestaande economische sectorstructuur als uitgangspunt en onderkent de dynamiek daarin. Nederland kan niet kiezen voor een brainport zonder een mainport. Een diensteneconomie en een kenniseconomie kunnen niet zonder hoogwaardige industrie en een goede distributie met een versterking van de mainports en de achterlandverbindingen.
In dat kader zijn de volgende stimulerende maatregelen genomen: De regeling Economie, Ecologie en Technologie. Met deze regeling worden projecten gestimuleerd die leiden tot doorbraaktechnologie waarmee een brug wordt geslagen tussen milieu en economie. Een aardig voorbeeld is de ontwikkeling van een papierfabriek met een gesloten waterkringloop.
Daarnaast zal binnenkort de "first mover" faciliteit van start gaan. Dit is een regeling die ondernemers helpt om als eerste een nieuwe milieutechnologie toe te passen. Het is gebleken dat allerlei nieuwe technieken die het milieu verbeteren wel zijn ontwikkeld, maar nog niet voor een eerste keer zijn getest. De first mover faciliteit beperkt de risico's van een eerste toepassing. Na een eerste toepassing is de weg vrij voor brede introductie in het bedrijfsleven.
Ook is 2x750 miljoen uitgetrokken voor projecten die leiden tot vermindering van CO_2. Het gaat hierbij om projecten in de energiehuishouding, zoals grootschalige toepassing van moderne stadsverwarming. En ook doorbraaktechnologieën in de industrie. Bijvoorbeeld de toepassing van een gasturbine bij een raffinaderij.
Een interessante ontwikkeling is in de bouwwereld te zien. Het kabinet stimuleert het innovatief en ondergronds bouwen. Er worden voorbeeldprojecten gestart van flexibel bouwen van woningen en kantoren. De winst hiervan is dat de inrichting van bijvoorbeeld een woning eenvoudig is aan te passen. In elke ruimte is het bijvoorbeeld in principe mogelijk om een badkamer of een keuken te maken doordat er met de aan- en afvoer rekening is gehouden. Dit voorkomt sloopwerk en het bijbehorende afval.

Vraag van het lid **Rosenmöller** (GroenLinks): Het regeerakkoord zegt: "Groei mag niet meer van hetzelfde zijn"

De structuur van de Nederlandse economie verandert. De Nederlandse economie wordt steeds meer een diensteneconomie. Diensten worden steeds belangrijker. Sinds 1990 is de toegevoegde waarde van de industrie met 15% toegenomen, en de toegevoegde waarde van de dienstensector met 27%. Gemeten in werkgelegenheid is dit verschil zelfs nog wat groter. De werkgelegenheid in de industrie nam met 6% af en die in de diensten met 24% toe.
Tegelijkertijd wordt ook verwevenheid van industrie en diensten steeds belangrijker. Zo'n 25% van werkgelegenheid in dienstensector is direct of indirect afhankelijk van de industrie. De toepassing van nieuwe technologieën als ICT in de industrie en diensten zal bijdragen aan economische groei en verminderde milieubelasting.
Tegelijkertijd blijkt dat de uitstoot van vervuilende emissies (excl. broeikaseffect) achterblijft bij de economische groei. Emissies die bijdragen aan verzuring, vermesting, aantasting ozonlaag en afval nemen af ten opzichte van 1990. Zo bedroeg in 1995 de milieudruk op gebied van de ozonlaagaantasting nog maar 15% van het niveau in 1990.
Het ontwikkelen en toepassen van nieuwe milieutechnologie speelt hierbij een belangrijke rol. Met de subsidieregeling Economie, Ecologie en Technologie worden nieuwe doorbraaktechnologieën gestimuleerd. Een voorbeeld van zo'n nieuwe activiteit is de ontwikkeling van een energiezuinige plantenkas waar geen aardgas wordt gebruikt voor verwarming. De kas kan volstaan met het gebruik van duurzame energiebronnen door optimalisatie vochthuishouding en goede isolatie. Ook in de sfeer van de consumentengoederen zijn tal van ontwikkelingen gaande, die bijdragen tot soms aanzienlijke verminderingen van milieubelasting en het energieverbruik.

Vraag van het lid **Rosenmöller** (GroenLinks): inzake EU-beleid ten aanzien van Afrika

Effectief Europees optreden in Afrika is bepaald niet altijd mogelijk gebleken. De noodzaak de tegenstelling binnen de Unie zelf te overbruggen zijn hier ongetwijfeld debet aan, maar ook het gegeven dat het in Afrika vaak gaat om buitengewoon ernstige problemen voor wat betreft de schaal, de complexiteit en de gewelddadigheid. In sommige situaties is het moeilijk om als buitenstaander een aanknopingspunt voor beïnvloeding te vinden. Voorts wordt in toenemende mate in Afrikaanse kaders zelf naar oplossingen gezocht.
De Unie treedt in Afrika op, doch tot dusver met onvoldoende effect. Dit geldt ook voor het Grote Merengebied, waarvoor vorig jaar een speciale EU-afgezant is benoemd die voortdurend in de regio zelf actief is. Zijn mandaat is onlangs met een jaar verlengd. Het is echter van groot belang dat wij in Brussel consensus bereiken over de na te streven doelen.
Binnen de EU speelt Nederland een aktieve rol, ook op politiek niveau. De Minister van Buitenlandse Zaken heeft in dat verband het afgelopen jaar Afrika bezocht, vorige maand nog Kinshasa. De intensieve bemoeienis met de crises in Afrika van de Minister voor Ontwikkelingssamenwerking werkt uiteraard ook door in onze inbreng in Brussel.

Vraag van het lid **Verkerk** (AOV): Welke kosten voor de overschakeling van de gulden naar de Euro zal het bedrijfsleven afwentelen op de consument? En hoeveel gaat dat de burger kosten?

Hoewel er eenmalig kosten worden gemaakt voor de overgang van de gulden naar de Euro, zullen hier blijvende, lange-termijn-opbrengsten tegenover staan. Een grove schatting van DNB komt erop neer dat de kosten rond de 6 mrd. gulden zullen bedragen. Deze kosten worden naar verwachting reeds na korte tijd al overtroffen door de opbrengsten, welke in hetzelfde onderzoek worden geschat op 6,6 mrd. gulden op jaarbasis.

Vraag van het lid **Verkerk** (AOV): Hoe is de relatie tussen de Euro en de waardevastheid van de bedrijfspensioenen?

De waardevastheid van de bedrijfspensioenen hangt af van de waarde van de munt. De waarde van de munt wordt op de lange termijn voor een belangrijk deel bepaald door de inflatieontwikkeling t.o.v. andere landen. Daarnaast hebben onafhan-

kelijkheid van de Centrale Bank en gezonde overheidsfinanciën een positieve invloed op de hardheid van de munt. Voor de waarde van de euro zijn de vooruitzichten om een aantal redenen gunstig:
1. Door aan deelname van de EMU convergentiecriteria te verbinden, wordt onder meer bewerkstelligd dat landen met een te hoge inflatie buiten de EMU blijven. Europese landen met een hoge inflatie beïnvloeden daarmee ook de waarde van de Euro niet.
2. Een volledig onafhankelijke ECB zal zorgdragen voor het bereiken van prijsstabiliteit (inflatie tussen 0% en 2%).
3. Landen worden door de convergentiecriteria en het Stabiliteitspact verplicht een gezond financieel overheidsbeleid te voeren.

Vraag van de leden **Schutte** (GPV) en **Van der Vlies** (SGP): De heer Schutte (GPV) verwees naar de situatie in het Midden-Oosten in het algemeen en naar de recente daden van terreur in het bijzonder.

De Regering veroordeelt alle vormen van geweld en terreur, zonder onderscheid. Hierover bestaat ook binnen de EU geen verschil van inzicht.
Bij de bestrijding van terreur heeft een ieder uiteraard een verantwoordelijkheid, maar om effectief te kunnen zijn is het juist zo belangrijk dat er wordt samengewerkt bij terreurbestrijding. Dat geldt zeker ook in het Midden-Oosten en in het verleden is daar internationaal ook veel aandacht aan besteed. Naar aanleiding van de recente bomaanslagen in Jeruzalem hebben Nederland en de EU juist op het belang van die samenwerking gewezen.
Juist onder het Nederlandse Voorzitterschap is de rol van de EU in het vredesproces nader gepreciseerd, te weten als een aanvullende en ondersteunende naast een erkend leidende rol van de VS. Het beeld dat bij sommigen zou bestaan als zou Amerika er zijn voor Israël en Europa voor de Palestijnen is dan ook onjuist.

De heer **Van der Vlies** (SGP) vroeg aandacht voor de positie van Israël.

De Regering is zich er terdege van bewust hoe groot het belang is voor Israël dat er een duurzame en rechtvaardige vrede tot stand komt. Zoals in de Troonrede is aangegeven, is het daarom essentieel dat de vredesakkoorden tussen Israël en de Palestijnen en het internationale recht worden gerespecteerd. Dit biedt voor zowel Israël als de Palestijnen de enige weg uit de huidige impasse in het vredesproces. De Regering zal zich dan ook blijven inzetten om bij te dragen aan de voortgang van dit vredesproces.

Vraag van het lid **Bolkestein** (VVD): Nadere informatie over de achtergronden van de kabinetscrisis in Aruba.

Het Arubaanse Kabinet heeft zijn ontslag ingediend omdat één van de twee coalitiepartijen plotseling haar steun introk. De achtergronden van deze crisis zijn nog niet helemaal duidelijk. Wel staat vast dat op 12 december nieuwe verkiezingen plaatsvinden, waarna een nieuw kabinet geformeerd zal kunnen worden.

Vraag van het lid **Schutte** (GPV): Op welke wijze en volgens welk tijdschema zal de regering het debat over de derde fase van de EMU voorbereiden?

De betrokkenheid van de Kamer bij de voorbereiding van de besluitvorming over deelname aan de muntunie is geregeld in art. 5 van de Goedkeuringswet: het standpunt dat de regering inneemt bij de toetsing van de in het Verdrag neergelegde criteria dient vooraf de instemming van de Staten-Generaal te hebben verworven.
Ten behoeve van deze betrokkenheid van nationale parlementen is nadrukkelijk ruimte vrij gemaakt in de internationale kalender: de convergentieverslagen van EMI en Europese Commissie zullen naar verwachting eind februari/begin maart 1998 worden gepubliceerd; de besluitvorming[1] over deelname vindt eind april/begin mei plaats. Dus afstemming met nationale parlementen en het Europees Parlement zal in de periode maart/april 1998 plaatsvinden.

Vraag van het lid **Van der Vlies** (SGP): Hoe beoordeelt de regering de versoepeling van de berekeningswijze voor het begrotingstekort door EUROSTAT?

Door EUROSTAT is geen versoepeling aangebracht in de berekeningswijze van de overheidstekorten in het kader van de procedure bij buitensporige tekorten.
EUROSTAT heeft in 1997 een beperkt aantal aanvullende statistische boekingsregels uitgevaardigd ter verheldering van bestaande statistische boekingsregels. Met het uitvaardigen van deze aanvullende regels is de berekeningswijze van de overheidstekorten eenduidiger geworden en is de vergelijkbaarheid van cijfers over de overheidstekorten van de lidstaten van de Europese Unie vergroot.
Overigens moet een onderscheid worden gemaakt tussen de statistische berekening van de overheidstekorten en de beleidsmatige beoordeling ervan. Het Verdrag van Maastricht bepaalt dat landen beoordeeld dienen te worden op de mate waarin duurzame convergentie is bereikt (art. 109J lid 1). Deze beleidsmatige beoordeling zal voorjaar 1998 plaatsvinden.

[1] De ecofin doet met gekwalificeerde meerderheid een aanbeveling aan de Europese Raad die met gekwalificeerde meerderheid besluit welke lidstaten voldoen aan de voorwaarden voor deelname.